

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

<https://berekraft.regjeringen.no/innspill/>

Oslo, 30.11.2020

Hvordan nå bærekraftmålene innen 2030? Innspill fra FFA til regjeringens handlingsplan for bærekraft

Vi viser til regjeringens arbeid med en handlingsplan som skal munne ut i en stortingsmelding om Norges innsats for å nå FNs bærekraftmål innen 2030. Forskningsinstituttene fellesarena, FFA¹ ser det som særdeles viktig at Norge forsterker og målretter innsatsen for å nå bærekraftmålene og takker for muligheten til å gi skriftlig innspill her og tidligere i innspillmøte.

Innledning

FNs bærekraftmål samler verden om felles mål og setter dagsorden. Norge er et ressurssterkt og velorganisert lite land som har alle muligheter til å lykkes og være et foregangsland på bærekraft. Vi har en kompetent og høyt utdannet befolkning, teknologimiljøer i verdenstoppen, myndigheter som kan legge til rette for og initiere nytenkning og innovasjon og som nyter høy tillit i befolkningen.

I en fersk rapport peker Riksrevisjonen likevel på at Norge henger etter i omstillings- og bærekraftarbeidet og at vi er på etterskudd med gjennomføringen av arbeidet med FNs bærekraftmål. Arbeidet har ikke hatt tilstrekkelig koordinering, planlegging og kartlegging av status. Det er nå viktig å sette kraft og retning bak dette arbeidet.

For å lykkes, må vi arbeide annerledes enn hittil. Den viktigste oppgaven med handlingsplanen blir dermed å skissere hvordan vi nå må skape retning og kraft i samspillet mellom myndighetene, kunnskapsmiljøene, bedriftene og innbyggerne mot samme mål.

Norge må benytte konkurransefortrinn i form av demokrati og tillit, naturressurser, teknologi og kunnskapsressurser. Som nasjon kan vi føre an på sentrale områder og slik bidra best mulig til en bærekraftig utvikling og samtidig utnytte markedsmulighetene som åpner seg. Forskningsinstituttene har en bredde av kunnskap og kapasitet som må benyttes for å bidra til det.

Handlingsplanen må operasjonalisere og mobilisere bredt i samarbeidsplattformer

Handlingsplanen bør rettes mot alle aktører i samfunnet. Vi må alle ha eierskap til bærekraftmålene. Det krever bred og systematisk involvering av forskningsmiljø, næringsliv, offentlige virksomheter, ideell sektor og sivilsamfunnet.

FFA vil anbefale at en definerer og operasjonaliserer FNs bærekraftmål for Norge. Dagens krevende situasjon har gitt en sterk erkjennelse nasjonalt og internasjonalt av global gjensidig avhengighet for å

¹ Forskningsinstituttene Fellesarena organiserer de 36 selvstendige forskningsinstituttene som fyller kriteriene for grunnfinansiering fra Forskningsrådet, til sammen 6500 årsverk og 10,2 mrd kr i årlig omsetning, derav 1,2 mrd kr fra utlandet. Norge har i sin instituttsektor et velfungerende apparat for anvendt, tverrfaglig og målrettet forskning og problemløsning. Den anvendte forskningen er innrettet mot de store samfunnsutfordringene og bidrar til konkurransekraft, innovasjonsevne og omstilling i næringsliv og offentlig sektor. Evalueringer og studier viser at forskningsinstituttene holder høy faglig kvalitet, har stor vitenskapelig publisering, høy siteringsfrekvens og henter hjem en stor andel av EU-midlene.

Forskningsinstituttene er sentrale forsknings- og innovasjonspartnere for bedriftene og fungerer som akseleratorer for innovasjon og omstilling i samfunnet. Instituttene bygger en bro mellom grunnleggende forskning og private og offentlige virksomheters behov for ny kunnskap og nye løsninger.

finne løsninger, og at samfunnet evner å gjøre raske omstillinger. Dette må benyttes til omstilling i en bærekraftig retning. Vi erkjenner at behovet for endring er presserende, og vi erfarer at samfunnet vårt har endringskompetanse.

Noen av FNs bærekraftsmål og -delmål er formulert med størst relevans for mindre industrialiserte land enn Norge, mens andre treffer norsk virkelighet direkte. Norge må avveie i hvilken grad vi skal prioritere de nasjonalt mindre relevante målene og ev operasjonalisere dem i en norsk kontekst, ev ta et globalt ansvar uten direkte nytteverdi for det norske samfunnet. Bærekraftsmål som treffer Norge direkte, må vi konkretisere og ta et ansvar for.

Vi vil anbefale at en mobiliserer bredden av aktører for å operasjonalisere norske målsettinger innenfor hvert bærekraftsmål, fortolket inn i den norske sammenhengen. Vi vil anbefale at en viderefører den tredelte forståelsen av bærekraft (miljømessig, sosial og økonomisk), hvor kunnskapen om miljømessig bærekraft setter krav til utvikling mot sosial og økonomisk bærekraft. Vi anbefaler også at en systematisk tar i bruk den innsikt som finnes i dag og utvikler ny. I samsvar med IPCCs anbefalinger, må vi i sterkere grad se natur-, miljø- og klimaperspektiv i sammenheng.

For å nå bærekraftmålene, kreves tverrsektorielt og tverrfaglig samarbeid. Vi mener en bør etablere samarbeidsplattformer på hvert av målene der alle partene som skal være med på å realisere målene, sammen definerer muligheter, utfordringer, kunnskapsbehov og nye løsninger. Dvs både myndigheter, privat næringsliv, offentlige virksomheter og sivilsamfunnet – forbrukere og organisasjoner. Ved å ta for seg bærekraftutfordringene som et felles grunnlag, kan problemløsningen løftes bort fra interessekonflikter og skrittvis løsning til mer radikal innovasjon. Utfordringsbildet innebærer en større grad av privat/offentlig-samarbeid og at løsninger eies på tvers av etablerte organisasjoner, sektor- og faggrenser.

Denne arbeidsformen har en gode erfaringer med i Norge. Ett eksempel er *21-prosessene* der bedrifter, offentlige aktører og forskningsmiljø sammen har utviklet veikart. Prosessene har virket samlende og mobiliserende ved at en i fellesskap har utviklet ny politikk, nye løsninger, nye verdikjeder og nye forretningsmodeller. EUs Green Deal er et eksempel på samarbeidsplattform i EU som mobiliserer kunnskapsmiljø og bedrifter bredt til kunnskapsutvikling for å finne nye, bærekraftige løsninger. På EU-nivå er også Missions identifisert som et verktøy for å samle krefter. Denne metoden kan også tas i bruk i Norge, ref Forskningsrådets "[Mission på norsk](#)". En missionsorientert arbeidsmetode med målrettede prosesser tar sikte på systemendring. Aktører fra forskjellige sektorer, bransjer og fagområder samles rundt dristige, mobiliserende og målbare mål.

Norges arbeid for å nå bærekraftmålene må være tett koblet opp mot internasjonal utvikling og samarbeidet i Horisont Europa. Bærekraftutfordringene er globale, og tett samarbeid med internasjonale ekspertmiljøer kan sikre retningen og øke den nasjonale innovasjonstakten.

Handlingsplanen må sikre effektiv sammenkobling på tvers av ulike aktører. Det krever også en samordning på tvers av departementer og sektorer som vil utfordre sektoransvaret, selv om sektorprinsippet er lagt til grunn for implementeringen av bærekraftmålene. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for å følge opp regjeringens arbeid med FNs bærekraftsmål. Til hjelp i arbeidet bør det vurderes å opprette et eget koordineringsutvalg der representanter for kommunesektoren, forskningsmiljøer, sivilsamfunn og næringsliv deltar i tillegg til statsforvaltningen.

Bærekraftmålene griper inn i tunge eksisterende planprosesser og lovverk, som nasjonal transportplan, kommunal arealforvaltning, konsesjonssystemet i Petroleumsloven osv. Det er ikke i en separat plan, men i alle disse andre politiske prosessene at arbeidet for bærekraftmålene kan lykkes. Handlingsplanen må derfor legge reelle føringer på hvordan det prioriteres i andre prosesser og tydeliggjøre ansvaret til ulike departementer og statlige myndigheter. Handlingsplanen og oppfølgingen av den kan bli en demonstrator for systemtilnærming i praksis ved at det gjennom utviklingsprosessen etableres bred samhandling rundt de utfordringer som skal løses, med sentrale aktører som er drivere på området.

Summen av samarbeidsplattformene vil utgjøre "Norges Grønn Giv" og bør være koblet til Europas Green Deal, som Norge deltar i.

Bærekraftmålene er flerdimensjonale og har iboende motsetninger

Strategien må ha et perspektiv på hvordan en skal nå alle bærekraftmålene samtidig. Flere av bærekraftmålene har iboende motsetninger. For eksempel kan det være konflikt mellom tiltak for å oppnå klimamål og muligheten for å oppnå andre mål som naturmangfold, inkluderende prosesser og rettferdig fordeling av goder og onder. Det krever god samordning på tvers, slik at en ikke risikerer å gjøre tiltak for å styrke ett bærekraftmål som samtidig reduserer mulighetene for å oppnå andre bærekraftmål. De prioriterte og operasjonaliserte målene må løftes høyt. Klimanøytralitet innen 2050 må være ett slikt mål.

Ett eksempel på dette er at man må sørge for at klimatiltak (mål 13) ikke reduserer mulighetene for å ivareta naturmangfold og livet på land (mål 15). Det gjelder også å sikre at arealbruk og inngrep som f.eks. infrastruktur (mål 9) ikke reduserer mulighetene for å nå mål om ivaretagelse av naturmangfold (mål 14 og 15). Tap av funksjonelle leveområder for arter er for eksempel den største trusselen mot naturmangfoldet i Norge.

Et annet eksempel er at Norge må finne vårt svar på spenningen mellom mål 8 (sysselsetting og økonomisk vekst) og mål 13 (bekjempe klimaendringer) når det gjelder hvilken rolle norsk olje- og gassproduksjon har i den transisjonsstrategien som ligger til grunn for Paris-avtalen. Disse iboende motsetningene krever et godt kunnskapsgrunnlag, systematisk samordning mellom aktørene og et solid politisk arbeid.

Kunnskapsplattformen må bygges i fellesskap

Verden har i dag ikke kunnskapen som skal til for å gjøre gode beslutninger som sikrer bærekraft. Vi mangler mye innsikt, også når det gjelder sammenhengene mellom bærekraftmålene og mellom mulige utviklingsretninger og tiltak. Beslutninger må likevel tas og må være basert på beste mulige kunnskap i dag. Samtidig må vi bygge ny, fundamental innsikt. Naturpanelets arbeid er eksempel på ett område hvor en i dag har ny kunnskap om sammenhenger hvor en for få år siden manglet innsikt. Denne kunnskapen må tas i bruk og utvikles videre.

Norge må inngå i et internasjonalt samarbeid for å etablere en solid og dynamisk kunnskapsplattform. I fellesskap må vi utvikle kunnskap om løsninger, system for måling av framdrift og måloppnåelse på det enkelte bærekraftmålet. Vi må ha ekspertise til å analysere effekten av foreslåtte nye tekniske og organisatoriske løsninger, utbygginger osv før ev implementering, underveis og i drift. Taksonomi og metoder for effektmåling og -rapportering må utvikles og tas i bruk. Handlingsplanen bør referere til, ev bidra til at det utvikles, anerkjente rapporteringsregimer slik at vi får en sammenlignbar rapportering mellom løsninger og mellom land. Vi må unngå grønnvasking. Handlingsplanen bør f.eks. beskrive hvordan Norge skal implementere EUs taksonomiregulering (EU Taxonomy), et klassifiseringssystem for bærekraftig aktivitet som stiller krav om at alle bedrifter av en viss størrelse må beregne og formidle hvor bærekraftig deres virksomhet er. NINAs innspill til nasjonal statistikk et også godt utgangspunkt for å måle progresjon i måloppnåelse, se bl.a. www.naturindeks.no.

Effektmåling og -dokumentasjon er avgjørende for at innsatsen mot bærekraftmålene skal være målrettet og effektiv og kunne utvikles systematisk og kontinuerlig. Dokumentasjon gir motivasjon for handling og hjelper oss alle å prioritere og å endre atferd.

Norge må vurdere hvilken kompetanse og hvilke ressurser vi skal bygge nasjonalt og bidra med internasjonalt, også knyttet til prioritering og operasjonalisering av bærekraftmålene. Næringslivet, offentlige virksomheter og forskningsmiljøer vil være sentrale partnere og vil kunne skape nye velferdsløsninger, nye næringsmuligheter og nye markeds- og eksportmuligheter. Virkemiddelapparatet blir sentralt og må målrettes for mest mulig effektivt å understøtte de prioriterte bærekraftmålene og strategiene som bygges i samarbeidsplattformene – Norges Green Deal.

Samtidig som en har oppmerksomhet på grønn innovasjon og verdiskaping, må en øke oppmerksomheten på å møte bærekraftmålene som omfatter natur og klima. Økt forskningsinnsatsing må derfor innrettes mot omstilling i næringslivet, offentlige tjenester og sivilsamfunnet og møte både klimapanelets anbefalinger og naturpanelets anbefalinger.

Vi mangler grunnleggende innsikt, ikke minst om sammenhenger mellom bærekraftmålene. Kunnskap er nødvendig, for eksempel om hvordan vi i forkant kan vurdere hvordan nye teknologier påvirker de aktuelle bærekraftmålene, om livsløpseffekt av nye systemløsninger. Ny kunnskap må bygges og tas i bruk systematisk og løpende. Det krever langsiktige og dynamiske kunnskaps- og samarbeidssystemer. Brede kunnskapsinnsatsinger bør vurderes – for eksempel i form av helhetlige flaggskipinitiativ eller sentre som integrerer teknologisk, samfunnsmessig og økonomisk kompetanse og fremmer en kunnskapsbasert tilnærming til bærekraftig utvikling.

Forskningsinstituttene i Norge har 5.300 forskerårsverk (av disse 4.400 i FFA-instituttene) som arbeider på fulltid med tverrfaglig, anvendt forskning for å løse samfunnsutfordringer. Institutter som for eksempel Cicero, Transportøkonomisk institutt, Nofima, NINA, IFE, NORSUS, NGI, NORCE, SINTEF og NUPI har tverrfaglige forskningsgrupper som arbeider med bærekraftsspørsmål hver dag og deltar i internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid.

Norge har en sterk instituttsektor med fulltids tverrfaglige forskere som må brukes til å bygge det nødvendige kunnskapsgrunnlaget vi trenger for å gjøre krevende prioriteringer og løsningsvalg fremover. Forskningen må styrkes og nye samarbeidskonstellasjoner nasjonalt og internasjonalt, på tvers av fag og sektor, må tas i bruk.

Vi viser ellers til innspill fra forskningsinstituttene Cicero, NINA, NIVA, NORCE, NORSUS, SINTEF, Vestlandsforskning m.fl.

Vennlig hilsen

Lars Holden
Styreleder FFA

Agnes Landstad
Daglig leder FFA